

Anna Rogacka-Łukasik

Zakres zastosowania regulacji prawnej o nieodpłatnej pomocy prawnej

Roczniki Administracji i Prawa 16/1, 291-305

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Oryginalny artykuł naukowy

Original Article

Data wpływu/Received: 18.01.2016

Data recenzji/Accepted: 25.04.2016

Data publikacji/Published: 20.06.2016

Źródła finansowania publikacji: Wyższa Szkoła Humanitas

Authors' Contribution:

(A) Study Design (projekt badania)

(B) Data Collection (zbieranie danych)

(C) Statistical Analysis (analiza statystyczna)

(D) Data Interpretation (interpretacja danych)

(E) **Manuscript Preparation (redagowanie opracowania)**

(F) **Literature Search (badania literaturowe)**

Anna Rogacka-Łukasik¹

ZAKRES ZASTOSOWANIA REGULACJI PRAWNEJ O NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ

WPROWADZENIE

Nieodpłatna pomoc prawna na poziomie pomocy sądowej (kiedy sprawa dotrze do sądu) stanowi wyraz fundamentalnej zasady prawa do sądu, usankcjonowanej w ustawie zasadniczej. Prawodawca w art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej² przewiduje bowiem, iż „każdy³ ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy⁴ bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”. Posługując

¹ dr; Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu.

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

³ Oznacza osobę fizyczną, bez względu na obywatelstwo, jak również osobę prawną.

⁴ Samo pojęcie sprawy za bardzo szeroki zakres. Zatem prawo do sądu przysługuje każdemu niezależnie od istnienia i treści stosunku materialno-prawnego i wynikających z niego uprawnień i obowiązków. Na ten temat H. Mądrzak, *Prawo do sądu jako gwarancja ochrony praw człowieka*, [w:] L. Wiśniewski (red.), *Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona*, Wydawnictwo Sejmowe: Kancelaria Sejmu, Warszawa 1997, s. 197.

się orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, można wskazać na podejmowane próby definicji omawianego prawa do sądu. Według wyroku Trybunału z dnia 12 marca 2002 r.⁵ „jednym z fundamentalnych założeń demokratycznego państwa prawnego jest zasada dostępu obywateli do sądu w celu umożliwienia im obrony ich interesów przed niezawisłym organem kierującym się wyłącznie obowiązującym w państwie prawem”. W dalszej części wyroku Trybunał stwierdza, iż „na prawo do sądu składają się w szczególności – prawo dostępu do sądu, prawo do odpowiedniego kształtowania procedury oraz prawo do wyroku sądowego”. Wskazany katalog elementów prawa do sądu został uzupełniony, bowiem Trybunał dodał do niego „prawo do odpowiedniego kształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawy”⁶. Postępowanie sądowe może zainicjować każdy podmiot, który zmierza do rozstrzygnięcia sporu, nawet w razie braku interesu prawnego⁷.

W świetle powyższego należy zaznaczyć, iż dostępność profesjonalnej pomocy prawnej dla osób, których sytuacja majątkowa nie pozwala na skorzystanie z pomocy pełnomocnika z wyboru w zakresie postępowania sądowego, jest należycie zabezpieczona przez odpowiednie regulacje prawne. Na przykład na podstawie art. 117 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego⁸ osoba fizyczna, niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Analogiczne uprawnienie posiada podejrzany w postępowaniu karnym, który nie ma obrońcy z wyboru, bowiem może on żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

Na kanwie prawa europejskiego w obrębie wymiaru sprawiedliwości podstawowe zadanie państwa to stworzenie efektywnego systemu pomocy prawnej. Wyraz temu daje Europejski Trybunał Praw Człowieka, uznając, że wypełnienie obowiązku zapewnienia prawa dostępu do sądu w oparciu o art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁹ może wymagać podjęcia rozmaitych form działania ze strony państwa, a nie jedynie ograniczać się do powstrzymywania się od ingerencji¹⁰.

Jak wynika z powyższego, każdy ma zagwarantowaną pomoc prawną w zakresie pomocy sądowej, co wynika wprost z regulacji ustawowych. Warto w tym miejscu zadać py-

⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 marca 2002 r., P 9/01, OTK-A 2002, nr 2, poz. 14.

⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 października 2007 r., SK 7/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 108.

⁷ Na temat zasady prawa do sądu, m.in. M. Bartoszewicz, A. Ławniczak [w:] M. Haczkowska (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 71 i nast.; B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 285 i nast.

⁸ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 101 z późn. zm.).

⁹ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołem nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284, z późn. zm.).

¹⁰ K. Flaga-Gieruszyńska, *Idea pomocy prawnej z urzędu w postępowaniu cywilnym*, [w:] *Aequitas Sequitur Legem. Księga Jubileuszowa z okazji 75. Urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014, s. 55.

tanie, czy pomoc w zakresie „spraw” przedsądowych również została uregulowana przez ustawodawcę. W polskim prawie do 2016 r. nie funkcjonowały żadne regulacje prawne, które umożliwiałyby osobom najuboższym (osobom fizycznym o niskim statusie materialnym) uzyskanie dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej na etapie przedsądowym.

Tematyka dostępu obywateli do porad prawnych na etapie przedsądowym była podnoszona od wielu lat i realizowana poprzez różne programy. Jednym z nich jest, funkcjonujący od 2002 r., Program „Obywatel i Prawo” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, realizowany przez Instytut Spraw Publicznych. W ramach Programu zajmowano się tematyką dostępu obywateli do poradnictwa prawnego i obywatelskiego. I choć było ono praktykowane od lat, to nie było ujęte w ramy prawne i nie posiadało nawet powszechnie przyjętych definicji. Z tych też względów środowiska i organizacje związane z poradnictwem przyjmowały na potrzeby Programu własne definicje. Poradnictwo prawne ujmowano jako informacje i porady prawne udzielane przez prawników lub studentów prawa pod opieką prawników, które było świadczone systematycznie, udzielane osobom indywidualnym mającym problemy związane prawem, służące rozwiązywaniu tych problemów oraz nieodpłatne dla osób z nich korzystających¹¹. Z kolei poradnictwo obywatelskie miało nieco szerszy zakres, bowiem obejmowało dodatkowo informacje i porady w zakresie relacji z administracją publiczną. Mogło być świadczone przez przygotowane do tego osoby niebędące prawnikami, a celem jego było nie tylko rozwiązanie problemu obywatela, ale również poprawa jego „przedsiębiorczości” życiowej¹².

Na kanwie powyższego różne fundacje zauważały brak ustawowych regulacji, które umożliwiłyby korzystanie z nieodpłatnej pomocy prawnej pozasądowej dla potrzebujących. W konsekwencji 1 stycznia 2016 r. (w części 31 sierpnia 2015 r., o czym mowa poniżej) weszła w życie ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej¹³, na podstawie której zaczął funkcjonować system darmowej pomocy prawnej. Ustawodawca w przedmiotowej ustawie ustala zasady udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej (jak również zasady działania organów administracji publicznej w zakresie edukacji prawnej, co jednak nie stanowi przedmiotu niniejszej publikacji). Regulacja ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej nie zwalnia organów administracji publicznej od wykonywania określonych w ustawach zadań w zakresie poradnictwa prawnego, jak również nie ogranicza działalności w zakresie nieodpłatnego poradnictwa prawnego. A wręcz przeciwnie, w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o

¹¹ T. Schimanek, *Czym jest prawne i obywatelskie poradnictwo specjalistyczne prowadzone przez organizacje pozarządowe?*, [w:] *Obywatel i Prawo VI. Wybrane problemy i rekomendacje*, red. A. Winiarska, Warszawa 2012, s. 57 i nast.

¹² T. Schimanek, *Czym jest prawne i obywatelskie poradnictwo...*, s. 58. Ponadto m.in. Ł. Krzyżanowska, *Poradnictwo prawne i obywatelskie – raport z badania*, [w:] *Czym jest poradnictwo prawne i obywatelskie*, Warszawa 2011; T. Schimanek, *Możliwości wsparcia bezpłatnego poradnictwa obywatelskiego i prawnego przez samorządy lokalne*, [w:] *Obywatel i Prawo. Raport z realizacji czwartej edycji programu*, red. A. Winiarska, Warszawa 2009; G. Wiaderek, M. Ziółkowski, *Formy i zakres pomocy prawnej świadczonej przez organizacje pozarządowe*, [w:] *Obywatel i Prawo*, red. A. Winiarska, Warszawa 2008; R. Niecikowska, *Standardy informatorów prawnych*, [w:] *Obywatel i Prawo II edycja. Raport z realizacji programu*, Warszawa 2006r.

¹³ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz.U. z 2015 r., nr 0, poz. 1255). Używane skróty: Ustawa o nieodpłatnej pomocy prawnej, Ust.n.p.e.p.

wolontariacie¹⁴ rozszerza katalog sfery zadań publicznych poprzez dodanie punktu dotyczącego udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa¹⁵.

POJĘCIE POMOCY PRAWNEJ

Pojęcie pomocy prawnej nie zostało wprost zdefiniowane. Ustawodawca natomiast formułuje jej zakres na gruncie Ustawy z dnia 06 lipca 1982 r. o radcach prawnych¹⁶ oraz ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze¹⁷. Wykonywanie zawodu radcy prawnego/adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej¹⁸. W określeniu charakteru pracy radcy prawnego kluczowe znaczenie ma pojęcie pomocy prawnej. Zakres pomocy prawnej reguluje ustawodawca w otwartym katalogu wskazanym w art. 6 ust. 1 Ust.rp., w którym pomoc prawną określono jako czynność polegającą w szczególności na udzielaniu porad i konsultacji prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed urzędami i sądami w charakterze pełnomocnika lub obrońcy. Radca prawny ma zatem obowiązek udzielania klientowi porad w zakresie skutków jego działań, wskazywania zagrożeń i możliwości, które wynikają z podejmowanych czynności w odniesieniu do obowiązujących regulacji prawnych¹⁹. Z kolei zakres pomocy prawnej udzielanej przez adwokata określono w art. 4 ust. 1 Ust.adw., w którym ustawodawca na przykład wymienia udzielanie porad prawnych, sporządzanie opinii prawnych²⁰, opracowywanie projektów aktów prawnych oraz występowanie przed sądami i urzędami. Do innych czynności wykonywanych przez adwokata można zaliczyć m.in. stałą obsługę prawną, mediację i arbitraż, przeprowadzanie szkoleń bądź audyt prawny²¹.

ZAKRES PRZEDMIOTOWY USTAWY O NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ

Zakres przedmiotowy omawianej ustawy dotyczy rodzajów spraw, które mieszczą się w pojęciu nieodpłatnej pomocy prawnej. W pierwszej kolejności obejmuje ona przekazanie osobie uprawnionej informacji dotyczących obowiązującego stanu prawnego, jej uprawnień i obowiązków, jak również wskazanie sposobu rozwiązania jej problemu prawnego. W zakres nieodpłatnej pomocy prawnej wchodzi również udzielenie pomocy

¹⁴ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1118, 1138 i 1146, z późn. zm.). Używane skróty: Ust.dzppw.

¹⁵ Art. 4 ust. 1 pkt 1b Ust.dzppw.

¹⁶ Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 507, z późn. zm.). Używane skróty: Ustawa o radcach prawnych, Ust.rp.

¹⁷ Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 615, z późn. zm.). Używane skróty: Ustawa o adwokaturze, Ust.adw.

¹⁸ Art. 4 Ust.rp., art. 4 ust. 1 Ust.adw.

¹⁹ K. Kwapisz, *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 29 i nast.

²⁰ Pojęcie „opinii prawnej” rozumiane jest szeroko. Opinią jest również „zaopiniowanie” umowy bądź pisma, podmiotu obsługiwanego – D. Michta, *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, Poznań 2012, s. 17.

²¹ M. Gawryluk, *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 29.

w sporządzeniu projektu pisma we wskazanych powyżej sprawach. Jednakże wskazana pula spraw doznaje pewnych ograniczeń, ponieważ wyłączone jest z niej sporządzanie pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym oraz pism w toczącym się postępowaniu sądownoadministracyjnym. Na podstawie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej podmiot jej udzielający sporządza również projekt pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu sądowym lub ustanowienie adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego w postępowaniu sądownoadministracyjnym²². Osoby uprawnione będą mogły zatem uzyskać informacje z zakresu takich dziedzin prawa jak prawo cywilne, prawo pracy, prawo karne, prawo administracyjne, prawo ubezpieczeń społecznych, prawo rodzinne bądź prawo podatkowe z wyłączeniem jednak spraw podatkowych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, o czym mowa poniżej.

W regulacji art. 3 ust. 2 Ust.n.p.p.e.p. ustawodawca wprowadza zamknięty katalog spraw, które nie mieszczą się w jej zakresie przedmiotowym. W katalogu tym można wyróżnić dwie zasadnicze grupy spraw. Do pierwszej należą sprawy podatkowe związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, jak również sprawy związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, z wyjątkiem przygotowania do rozpoczęcia tej działalności. Z kolei druga grupa spraw dotyczy tych z zakresu prawa celnego, dewizowego oraz handlowego. Należy podkreślić zasadność takiego katalogu wyłączeń, bowiem mają one co do zasady ograniczać nadużywanie nieodpłatnej pomocy prawnej przez osoby będące w stanie ponieść koszty związane z profesjonalnym pełnomocnikiem prawnym. Wymienione gałęzie prawa wiążą się bowiem ze znacznymi obrotami finansowymi. Natomiast jeżeli chodzi o wyłączenie poradnictwa w zakresie działalności gospodarczej to wynika to z faktu, że działalność gospodarcza prowadzona w celu zarobkowym sprawia, że osobę ją prowadzącą stać na opłacenie pomocy prawnej już we własnym zakresie.

ZAKRES PODMIOTOWY USTAWY O NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ

Ustawodawca, określając zakres przedmiotowy pomocy prawnej, wskazał także krąg podmiotów uprawnionych do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej (na etapie przed-sądowym). Zakresem podmiotowym omawianej ustawy objęte zostały zgodnie z art. 4 ust. 1 Ust.n.p.p.e.p. osoby fizyczne:

- które nie ukończyły 26. roku życia. Prawo do nieodpłatnej pomocy osoba ta wykazuje przez przedłożenie dokumentu stwierdzającego tożsamość²³,
- którym w okresie roku poprzedzającego zostało przyznane świadczenie z pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej²⁴. Prawo

²² Art. 3 ust. 1 pkt 1-4 Ust.n.p.p.e.p.

²³ Art. 4 ust. 2 pkt 5 Ust.n.p.p.e.p.

²⁴ Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 163, z późn. zm.). Świadczenia pomocy społecznej wykazują bardzo zróżnicowany charakter, jedne mają charakter obowiązkowy, inne fakultatywny. Wyróżnić można świadczenia pieniężne (np. zasiłek stały, zasiłek okresowy, pomoc

do nieodpłatnej pomocy osoba ta wykazuje przez przedłożenie oryginału albo odpisu decyzji o przyznaniu świadczenia z pomocy społecznej lub zaświadczenia o udzieleniu świadczenia, o którym mowa w art. 106 ust. 2 ww. ustawy²⁵,

- które ukończyły 65. lat. Prawo do nieodpłatnej pomocy osoba ta wykazuje przez przedłożenie dokumentu stwierdzającego tożsamość²⁶,

- które posiadają ważną Kartę Dużej Rodziny, zgodnie z regulacją ustawy z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny²⁷. Prawo do posiadania przedmiotowej Karty przysługuje członkowi rodziny wielodzietnej, przez którą rozumie się rodzinę, w której rodzic (rodzice) lub małżonek rodzica mają na utrzymaniu co najmniej troje dzieci:

- 1) w wieku do ukończenia 18. roku życia;

- 2) w wieku do ukończenia 25. roku życia – w przypadku gdy dziecko uczy się w:

- a) szkole – do dnia 30 września następującego po końcu roku szkolnego,

- b) szkole wyższej – do końca roku akademickiego

– w którym jest planowane ukończenie nauki,

- 3) bez ograniczeń wiekowych – w przypadku dzieci legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności²⁸.

Prawo do nieodpłatnej pomocy osoba ta wykazuje przez przedłożenie ważnej Karty Dużej Rodziny²⁹,

- kombatanci³⁰, wykazujący prawo do pomocy przez przedłożenie stosownego zaświadczenia, uregulowanego przepisami ustawy z 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego³¹,

- weterani, wykazujący prawo do nieodpłatnej pomocy prawnej przez przedłożenie ważnej legitymacji weterana albo legitymacji weterana poszkodowanego³², o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa³³,

- zagrożone lub poszkodowane katastrofą naturalną, klęską żywiołową lub awarią techniczną. Prawo do nieodpłatnej pomocy osoba ta wykazuje przez złożenie oświadczenia, że zachodzi co najmniej jedna z wymienionych okoliczności³⁴.

dla rodzin zastępczych, pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki, świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą) i niepieniężne (np. praca socjalna, składki na ubezpieczenie zdrowotne, składki na ubezpieczenia społeczne, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, mieszkanie chronione, pobyt i usługi w domu pomocy społecznej, szkolenia, poradnictwo rodzinne i terapia rodzinna prowadzone przez ośrodki adopcyjno-opiekuńcze.

²⁵ Art. 4 ust. 2 pkt 1 Ust.n.p.p.e.p.

²⁶ Art. 4 ust. 2 pkt 5 Ust.n.p.p.e.p.

²⁷ Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz.U. z 2014 r., poz. 1863, z późn. zm.).

²⁸ Art. 4 ust. 1 ww. Ustawy o Karcie Dużej Rodziny.

²⁹ Art. 4 ust. 2 pkt 2 Ust.n.p.p.e.p.

³⁰ Według przepisów Ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1206, z późn. zm.).

³¹ Art. 4 ust. 2 pkt 3 Ust.n.p.p.e.p.

³² Art. 4 ust. 2 pkt 4 Ust.n.p.p.e.p.

³³ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa (Dz.U. nr 205, poz. 1203).

³⁴ Art. 4 ust. 2 pkt 6 Ust.n.p.p.e.p.

Osoba fizyczna, wymieniona w powyższym katalogu jako druga, zatem osoba, której w okresie roku poprzedzającego zostało przyznane świadczenie z pomocy społecznej, przed uzyskaniem nieodpłatnej pomocy prawnej składa pisemne oświadczenie, że nie wydano wobec niej decyzji o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia, dzięki któremu nie wystąpiła konieczność powoływania nowych, kosztownych struktur organizacyjnych zajmujących się weryfikacją uprawnień do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej.

Ustawodawca ułatwił drogę dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej, gdyż w sytuacji gdy ww. osoby (poza ostatnią ww. grupą osób fizycznych) z uwagi na sytuację kryzysową lub zdarzenie losowe, w jakich się znajdują, nie są w stanie przedstawić dokumentów zaświadcwiających uprawnienie, a nieodpłatna pomoc jest im niezwłocznie potrzebna, składają oświadczenie, że są uprawnione do otrzymania pomocy, a w oświadczeniu tym zobowiązane są zawrzeć klauzulę o następującej treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia”³⁵. Wzory omawianych zaświadczeń stanowią załączniki do ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej. Administratorem danych osobowych zawartych w oświadczeniach jest starosta, który przechowuje je w sposób uniemożliwiający dostęp do nich osób trzecich. Na staroście spoczywa obowiązek przechowywania oświadczeń przez trzy lata od dnia ich sporządzenia³⁶. Ponadto starosta przekazuje Ministrowi Sprawiedliwości oraz właściwemu wojewodzie, nie później niż do końca I-go kwartału roku następnego, zbiorczą informację o wykonanej nieodpłatnej pomocy prawnej na obszarze powiatu³⁷.

Poprzez regulację art. 5 Ust.n.p.e.p., poza określeniem kręgu podmiotów uprawnionych do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej, ustawodawca wskazuje również podmioty uprawnione do udzielania omawianej pomocy prawnej. Należą do nich: adwokat lub radca prawny, udzielający pomocy osobiście, bądź w szczególnie uzasadnionych przypadkach z ich upoważnienia aplikant adwokacki lub aplikant radcowski. Z ważnych powodów adwokat lub radca prawny może odmówić udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej, z równoczesnym jednak obowiązkiem poinformowania osoby uprawnionej o innych punktach na obszarze powiatu udzielających takiej pomocy. Adwokat lub radca prawny udziela pomocy prawnej na podstawie umowy zawartej z powiatem³⁸. Ustawodawca formułuje również otwarty katalog elementów takiej umowy, o czym świadczy użyte w art. 6 ust. 2 Ust.n.p.e.p. sformułowanie „w szczególności”³⁹.

Wykonywanie zadania polegającego na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej będzie monitorowane przez nałożenie na ww. udzielającego nieodpłatnej pomocy prawnej

³⁵ Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

³⁶ Art. 4 ust. 8 Ust.n.p.e.p.

³⁷ Art. 12 Ust.n.p.e.p.

³⁸ Art. 6 Ust.n.p.e.p., który wszedł w życie z dniem 31 sierpnia 2015 r.

³⁹ Umowa zawiera w szczególności: wskazanie miejsca i czasu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej; określenie wynagrodzenia za udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej (dalej n.p.p.); określenie sposobu korzystania z lokalu, w którym będzie usytuowany punkt n.p.p.; wskazanie niezbędnych urządzeń technicznych, w tym zapewniających dostęp do bazy aktów prawnych umożliwiający udzielanie n.p.p.; zasady zapewniania dostępu do bazy aktów prawnych umożliwiającego udzielanie n.p.p.; zasady zapewniania przez adwokata lub radcę prawnego zastępstwa w przypadku, gdy nie będzie on w stanie osobiście udzielać nieodpłatnej pomocy prawnej; zasady jej rozwiązania (art. 6 ust. 2 Ust.n.p.e.p.).

obowiązku dokumentowania na karcie nieodpłatnej pomocy prawnej każdego przypadku jej udzielania⁴⁰, a na starostów – wspomnianego powyżej obowiązku przekazywania Ministrowi Sprawiedliwości oraz właściwemu wojewodzie informacji o wykonaniu zadania polegającego na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej⁴¹. Kartę pomocy prawnej, jak również oświadczenia wymagane przepisami ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej adwokat lub radca prawny przekazuje staroście do 10-go dnia następnego miesiąca kalendarzowego w taki sposób, aby możliwe było powiązanie karty z oświadczeniem osoby uprawnionej⁴². Poprzez taką regulację ustawodawca chce niewątpliwie monitorować wykonywanie nieodpłatnej pomocy prawnej, jak również zapewnić prawidłowość jej udzielenia, przy równoczesnym określeniu, czy pomoc została udzielona osobie uprawnionej.

ZASADY UDZIELANIA NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ

Poza ww. kryteriami przedmiotowymi i podmiotowymi nieodpłatnej pomocy prawnej jej elementem składowym są zasady jej świadczenia oraz sposób wykonania przez powiat zadania związanego z udzielaniem takiej pomocy. Dostęp do nieodpłatnej pomocy prawnej zobowiązane są zapewnić jednostki samorządu terytorialnego, wskazując bardziej precyzyjnie powiat, gdyż zadanie to jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej, realizowanym przez powiat, bądź to w porozumieniu z gminami, bądź też samodzielnie⁴³. Postać świadczenia tej pomocy zależy od decyzji osób zarządzających powiatem. Jednakże ustawodawca przewidział również możliwość współpracy w tym zakresie powiatów z gminami, które de facto wykonują większość zadań publicznych na rzecz ich mieszkańców. Powiat zawiera wówczas porozumienie z gminą. Porozumienie to nie jest obligatoryjne, powiat może je zawrzeć, bądź świadczyć pomoc samodzielnie. Ramową treść ww. porozumienia określił ustawodawca w art. 9 ust. 1 Ust.n.p.p.e.p., bowiem powinno ono określać w szczególności gminne lub powiatowe lokale, w których będą usytuowane punkty nieodpłatnej pomocy prawnej, harmonogram wskazujący dni i godziny, w których pomoc ta będzie udzielana⁴⁴, zasady współpracy w zakresie zapewnienia warunków lokalowych adwokatom i radcom prawnym jej udzielającym. Ilość ośrodków zajmujących się świadczeniem nieodpłatnej pomocy prawnej w danym powiecie skorelowana została z liczbą mieszkańców danego powiatu. Na każdy powiat przypada liczba punktów nieodpłatnej pomocy prawnej odpowiadająca mnożnikowi, „który oblicza się w ten sposób, że liczbę mieszkańców powiatu, przyjętą według stanu na 31 grudnia roku poprzedzającego rok budżetowy o dwa lata, ustaloną przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, dzieli się przez 25.000. Z tym jednak, że nie może on być mniejszy niż 2 i większy niż 35. Mnożnik wyrażony liczbą niecałkowitą zaokrąglą się do liczby całkowitej w górę, jeżeli pierwsza cyfra po przecinku jest równa lub wyższa niż 5, albo w dół – jeżeli pierwsza

⁴⁰ Art. 7 ust. 1 Ust.n.p.p.e.p.

⁴¹ Ww. art. 12 Ust.n.p.p.e.p.

⁴² Art. 7 ust. 2 Ust.n.p.p.e.p.

⁴³ Art. 8 ust. 1 Ust.n.p.p.e.p.

⁴⁴ Starosta informacje te udostępnia w Biuletynie Informacji Publicznej.

cyfra po przecinku jest niższa niż 5⁴⁵. W ramach tych punktów nieodpłatna pomoc prawna świadczona będzie w przeciętnym wymiarze 5 dni w tygodniu przez co najmniej 4 godziny dziennie⁴⁶. Punkt nieodpłatnej pomocy prawnej może być usytuowany w jednym albo większej liczbie gminnych lub powiatowych lokali, a w ramach tych punktów pomoc świadczona będzie w przeciętnym wymiarze 5 dni w tygodniu przez co najmniej 4 godziny dziennie⁴⁷. Omawiane zasady obowiązują już od dnia 31 sierpnia 2015 r., co jest zrozumiałe, przy założeniu, iż „instytucja” nieodpłatnej pomocy prawnej weszła w życie z dniem 1 stycznia 2016 r. Wprowadzenie tej pomocy wymagało uruchomienia jej mechanizmów znacznie wcześniej, aby faktycznie mogła ona funkcjonować od początku bieżącego roku.

W sytuacji gdy nieodpłatną pomoc prawną realizuje powiat samodzielnie, starosta określa głównie powiatowe lokale, w których będą znajdowały się punkty nieodpłatnej pomocy prawnej, jak również harmonogram wskazujący dni i godziny, w których będzie ona udzielana, a informacje te również udostępni w Biuletynie Informacji Publicznej.

Niezależnie jednak od sposobu świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej, ustawodawca zobowiązuje powiat do zawierania corocznie z Okręgową Radą Adwokacką i Radą Okręgową Izby Radców Prawnych porozumienia w sprawie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej⁴⁸. W sytuacji gdy przedmiotowe porozumienie nie zostanie zawarte do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok, którego dotyczyłoby to porozumienie, starosta przekazuje dziekanom informacje na temat gminnych lub powiatowych lokali, w których będą usytuowane punkty nieodpłatnej pomocy prawnej oraz harmonogramu świadczenia pomocy. W oparciu o te informacje dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej lub dziekan Rady Okręgowej Izby Radców Prawnych wskazuje odpowiednio adwokatów lub radców prawnych, wyznaczonych do udzielania omawianej pomocy.

Nałożony przez ustawodawcę obowiązek zawierania przez powiaty ww. porozumień z Okręgową Radą Adwokacką i Radą Okręgową Izby Radców Prawnych przyczynił się do poszerzenia – odpowiednio w ustawie o radcach prawnych oraz w ustawie o adwokaturze – otwartego katalogu zadań samorządu poprzez dodanie postanowienia nakładającego na samorząd współdziałanie z jednostkami samorządu terytorialnego w zapewnianiu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej⁴⁹. Komentowaną ustawą o nieodpłatnej pomocy prawnej poszerzono także katalog działań należących do zakresu działania odpowiednio Krajowej Rady Radców Prawnych / Naczelnej Rady Adwokackiej, bowiem do ich zadań należy uchwalanie regulaminów dotyczących zasad wyznaczania radców prawnych/adwokatów do

⁴⁵ Art. 20 ust. 4 Ust.n.p.p.e.p.

⁴⁶ Art. 8 ust. 3 Ust.n.p.p.e.p.

⁴⁷ Art. 8 Ust.n.p.p.e.p.

⁴⁸ Porozumienie zawiera m.in.:

- liczbę adwokatów i radców prawnych,
- zobowiązanie ORA lub ROIRP do imiennego wskazywania adwokatów lub radców prawnych oraz ich zastępców (adwokatów/radców prawnych) w ramach harmonogramu,
- zasady wynagradzania adwokatów i radców prawnych,
- zasady wykorzystania urządzeń technicznych w punkcie nieodpłatnej pomocy prawnej.

⁴⁹ Art. 41 pkt 5a Ust.rp.; art. art. 3 ust. 1 pkt 5a Ust.adw.

udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i jej dokumentowania⁵⁰, jak również uchwalanie regulaminów dotyczących dopełnienia obowiązku zawodowego radców prawnych/adwokatów w zakresie doskonalenia zawodowego i uprawnień organów samorządu służących zapewnieniu przestrzegania tego obowiązku przez radców prawnych/adwokatów⁵¹.

Ponadto o każdym zawieranym porozumieniu albo wskazaniu adwokatów lub radców prawnych, wyznaczonych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, organy powiatu mają obowiązek poinformować właściwego miejscowo wojewodę, co niewątpliwie umożliwi prowadzenie kontroli w zakresie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej przez jednostki samorządu terytorialnego. Wśród podstaw prawnych do kontrolowania powiatu przez wojewodę można wskazać dla przykładu regulację art. 76 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym⁵², zgodnie z którym „nadzór nad działalnością powiatu sprawuje Prezes Rady Ministrów oraz wojewoda (...)”⁵³, bądź art. 28 ust. 1 pkt 1 ustawy z 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie⁵⁴, na podstawie którego wojewoda kontroluje wykonywanie przez organy rządowej administracji zespolonej w województwie zadań wynikających z ustaw i innych aktów prawnych wydanych na podstawie upoważnień w nich zawartych, ustaleń Rady Ministrów oraz wytycznych i poleceń Prezesa Rady Ministrów⁵⁵. Z kolei oceny wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej dokonuje Minister Sprawiedliwości za dany rok w terminie do dnia 30 czerwca roku następnego, a o jej wynikach informuje Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego⁵⁶.

Nieodpłatna pomoc prawna wymaga jednak zaangażowania innych podmiotów niż samorząd terytorialny i samorządy zawodowe. W związku z powyższym w celu zapewnienia sprawnej realizacji zadania w omawianym zakresie, ustawodawca postanowił, iż podmiotami uprawnionymi do świadczenia tej pomocy będą także organizacje pozarządowe. Jeżeli na powiat przypada nie więcej niż trzy punkty nieodpłatnej pomocy prawnej, organizacji pozarządowej powierza się prowadzenie jednego punktu nieodpłatnej pomocy prawnej⁵⁷. Organizacje te wyłaniane są w corocznym konkursie ofert⁵⁸. Z uwagi na możliwość prowa-

⁵⁰ Art. 60 pkt 8 lit. g Ust.rp., art. 58 pkt 12 lit. l Ust.adw.

⁵¹ Art. 60 pkt 8 lit. h Ust.rp.; art. 58 pkt 12 lit. m Ust.adw.

⁵² Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1445, 1890).

⁵³ Nt m.in. B. Dolnicki (red.), *Ustawa o samorządzie powiatowym. Komentarz*, Warszawa – Kraków 2007; R. Hauser, Z. Niewiadomski (red.), *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz z odniesieniami do ustaw o samorządzie powiatowym i samorządzie województwa*, Warszawa 2011.

⁵⁴ Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 525, 1960).

⁵⁵ M.in. M. Pacak, K. Zmerek, *Ustawa o wojewodzie i administracji rządowej w województwie. Komentarz*, Warszawa 2013.

⁵⁶ Art. 16 Ust.n.p.p.e.p.

⁵⁷ Natomiast w pozostałych przypadkach, jeżeli iloraz liczby punktów przedmiotowej pomocy i liczby dwa stanowi liczbę niecałkowitą, zaokrąglą się ją w górę do liczby całkowitej, art. 11 ust. 1 Ust.n.p.p.e.p. obowiązujący od 31 sierpnia 2015r.

⁵⁸ Konkurs, o którym jest mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2014 r. poz. 1118, z późn. zm.) M.in. P. Staszczuk, *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz*, Warszawa 2013; J. Blicharz, *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie; Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz*, Warszawa 2012.

dzenia punktu nieodpłatnej pomocy prawnej przez organizacje pozarządowe ustawodawca rozszerzył katalog osób uprawnionych do jej udzielania, a mianowicie o doradcę podatkowego⁵⁹ oraz osobę, która ukończyła wyższe studia prawnicze i uzyskała tytuł magistra lub zagraniczne studia prawnicze uznane w RP, posiada co najmniej trzyletnie doświadczenie w wykonywaniu wymagających wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej, korzysta z pełni praw publicznych oraz ma pełną zdolność do czynności prawnych, jak również nie była karana za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe⁶⁰. Należy podkreślić jedno zastrzeżenie odnoszące się do udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej przez ww. osobę, które wiąże się ze złożeniem przez uprawnioną osobę pisemnego oświadczenia, iż jest świadoma uzyskania tej pomocy od osoby niebędącej adwokatem oraz radcą prawnym.

Powierzenie przez powiat prowadzenia połowy punktów nieodpłatnej pomocy prawnej organizacjom pozarządowym prowadzącym działalność pożytku publicznego ustawodawca uzależnia od spełnienia szeregu, określonych w art. 11 ust. 6 Ust.n.p.p.e.p., przesłanek pozytywnych. W pierwszej kolejności organizacja pozarządowa musi posiadać co najmniej dwuletnie doświadczenie w wykonywaniu zadań, które związane były z udzielaniem porad prawnych bądź informacji prawnych. Na organizacji ciąży obowiązek przedstawienia zawartych umów (lub promesy ich zawarcia) z adwokatem, radcą prawnym, doradcą podatkowym lub absolwentem wyższych studiów prawniczych⁶¹. W przypadku niezawarcia umów starosta nie zawiera umowy z organizacją albo rozwiązuje ją za dwutygodniowym wypowiedzeniem⁶². Ponadto organizacja powinna gwarantować należyte wykonanie zadania, w szczególności przez złożenie pisemnego zobowiązania w zakresie zapewnienia poufności w związku z udzielaniem nieodpłatnej pomocy prawnej i jej dokumentowaniem, jak również zapewnienia profesjonalnego i rzetelnego udzielania omawianej pomocy. W sytuacji niespełnienia ww. wymogów (poza tym dotyczącym umów lub promes ich zawarcia) starosta może rozwiązać umowę za dwutygodniowym wypowiedzeniem⁶³. Powierzenie przez powiat prowadzenia nieodpłatnej pomocy prawnej organizacjom pozarządowym ustawodawca uzależnia również od niewystąpienia przesłanki negatywnej, bowiem wykluczona jest organizacja, która w okresie dwóch lat⁶⁴ poprzedzających przystąpienie do otwartego konkursu ofert nie rozliczyła się z dotacji przyznanej na wykonanie zadania publicznego lub wykorzystwała dotacje niezgodnie z celem jej przyznania, jak również organizacja, z którą starosta rozwiązał umowę⁶⁵.

⁵⁹ W zakresie prawa podatkowego, z wyłączeniem spraw podatkowych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej.

⁶⁰ Art. 11 ust. 3 Ust.n.p.p.e.p.

⁶¹ W stosunku do absolwenta wyższych studiów prawniczych ustawodawca formułuje wymóg posiadania co najmniej trzyletniego doświadczenia w wykonywaniu wymagających wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej.

⁶² Art. 11 ust. 9 zdanie 1 Ust.n.p.p.e.p.

⁶³ Art. 11 ust. 9 zdanie 2 Ust.n.p.p.e.p.

⁶⁴ Termin dwóch lat biegnie odpowiednio od dnia rozliczenia się z dotacji i zwrotu nienależnych środków wraz z odsetkami albo rozwiązania umowy.

⁶⁵ Art. 11 ust. 11 Ust.n.p.p.e.p.

W sytuacji gdy do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok, którego dotyczyłoby powierzenie prowadzenia punktu nieodpłatnej pomocy prawnej, nie zostanie wyłoniona organizacja pozarządowa do jego prowadzenia lub też starosta nie zawrze umowy z organizacją pozarządową albo rozwiąże umowę za wypowiedzeniem, na staroście spoczywa obowiązek wskazania gminnych lub powiatowych lokali, w których będą usytuowane punkty nieodpłatnej pomocy prawnej oraz harmonogram wskazujący dni i godziny, w których będzie ona udzielana.

Powierzenie przez powiat prowadzenia punktów nieodpłatnej pomocy prawnej organizacjom pozarządowym prowadzącym działalność pożytku publicznego wymagało wprowadzenia przez ustawodawcę zmian w regulacji ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, poprzez rozszerzenie sfery zadań publicznych organizacji pozarządowych o zadania w zakresie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększenia świadomości prawnej społeczeństwa⁶⁶.

W przepisach końcowych ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej przewidziano, iż zorganizowanie nieodpłatnej pomocy prawnej należy do zakresu działania Ministra Sprawiedliwości, jak również innych organów administracji publicznej. Zakresem działania Ministra Sprawiedliwości objęte zostało również określenie, w formie rozporządzenia, omówionego powyżej, sposobu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej⁶⁷, wzoru karty nieodpłatnej pomocy prawnej, zbiorczej informacji o wykonaniu udzielonej pomocy przekazywanej Ministrowi Sprawiedliwości przez starostę. Powyższe winno uwzględniać konieczność zapewnienia łatwego dostępu osób uprawnionych, zwłaszcza osób niepełnosprawnych, do punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, zachowania poufności przy jej udzielaniu, jak również konieczność zapewnienia kompletności informacji o wykonaniu zadania⁶⁸.

PODSUMOWANIE

Przyjęcie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej stanowi niewątpliwie odpowiedź na podnoszone zarówno przez polskie organizacje, jak i unijne instytucje głosy, iż Polska nie oferuje się swym obywatelom nieodpłatnego dostępu do pomocy prawnika dla osób, których sytuacja majątkowa nie pozwala na skorzystanie z jego pomocy. Podnoszono, iż podstawowym wyzwaniem było stworzenie podstaw prawnych systemu nieodpłatnej pomocy prawnej, a w szczególności ustalenia uniwersalnych standardów świadczenia tej pomocy⁶⁹. W odpowiedzi na powyższe ustawodawca urealnił działania państwa w zakresie nieodpłatnej pomocy prawnej osobom najuboższym, wprowadzając w życie z dniem 1 stycznia 2016 r. komentowaną ustawę o nieodpłatnej pomocy prawnej, której zasadniczym celem jest zapewnienie obywatelom równego dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej na etapie przed-

⁶⁶ W Ust.dzppw. w jej art. 4 w ust. 1 dodano pkt 1b.

⁶⁷ Głównie w zakresie wymogów lokalu, w którym będzie znajdował się punkt pomocy.

⁶⁸ Art. 13 Ust.n.p.p.e.p.

⁶⁹ A. Klich, *Idea pomocy prawnej w sprawach cywilnych a działalność klinik prawa*, [w:] *Aequitas Sequitur Legem. Księga Jubileuszowa z okazji 75. Urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014, s. 223.

sądowym. Należy podkreślić, iż ustawa regulująca materię nieodpłatnej pomocy prawnej, uwzględniająca konkretnie wskazany jej zakres zastosowania (podmiotowo- przedmiotowy), aspekt trybu jej udzielania i jednolite zasady dostępu jednostki do prawa pomocy prawnej, stanowi de facto element i wyraz konstytucyjnego prawa do sądu.

Bibliografia

- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Bartoszewicz M., Ławniczak A. [w:] M. Haczkowska (red.) *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Blicharz J., *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Dolnicki B. (red.), *Ustawa o samorządzie powiatowym. Komentarz*, Warszawa – Kraków 2007.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Idea pomocy prawnej z urzędu w postępowaniu cywilnym*, [w:] *Aequitas Sequitur Legem. Księga Jubileuszowa z okazji 75. Urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014.
- Gawryluk M., *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Hausser R., Z. Niewiadomski (red.), *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz z odniesieniami do ustaw o samorządzie powiatowym i samorządzie województwa*, Warszawa 2011.
- Klich A., *Idea pomocy prawnej w sprawach cywilnych a działalność klinik prawa*, [w:] *Aequitas Sequitur Legem. Księga Jubileuszowa z okazji 75. Urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014.
- Kwapisz K., *Ustawa o radach prawnych. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Krzyżanowska Ł., *Poradnictwo prawne i obywatelskie – raport z badania*, [w:] *Czym jest poradnictwo prawne i obywatelskie*, Warszawa 2011.
- Michta D., *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, Poznań 2012.
- Niecikowska R., *Standardy informatorów prawnych*, [w:] *Obywatel i Prawo II edycja. Raport z realizacji programu*, Warszawa 2006.
- Pacak M., Zmorek K., *Ustawa o wojewodzie i administracji rządowej w województwie. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Schimanek T., *Czym jest prawne i obywatelskie poradnictwo specjalistyczne prowadzone przez organizacje pozarządowe?*, [w:] *Obywatel i Prawo VI. Wybrane problemy i rekomendacje*, red. A. Winiarska, Warszawa 2012.
- Schimanek T., *Możliwości wsparcia bezpłatnego poradnictwa obywatelskiego i prawnego przez samorządy lokalne*, [w:] *Obywatel i Prawo. Raport z realizacji czwartej edycji programu*, red. A. Winiarska, Warszawa 2009.
- Staszczuk P., *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Wiśniewski L. (red.), *Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona*, Warszawa 1997.
- Wiaderek G., Ziółkowski M., *Formy i zakres pomocy prawnej świadczonej przez organizacje pozarządowe*, [w:] *Obywatel i Prawo*, red. A. Winiarska, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2008.

Wykaz aktów prawnych:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz.U. z 1997r., nr 78 poz. 483 z późn. zm.).

Ustawy:

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 101, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 lipca 1982r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 507, 1064, 1224, 1255, 1311, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 26 maja 1982r. Prawo o adwokaturze (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 615, 1064, 1224, 1255, 1311 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1206, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1445, 1890).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1118, 1138 i 1146, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2014 r., poz. 1118, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 163, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 525, 1960).

Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa (Dz.U. nr 205, poz. 1203).

Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz.U. z 2014 r., poz. 1863, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz.U. z 2015 r., nr 0, poz. 1255).

Konwencja

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołem nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284, z późn. zm.).

Orzecznictwo:

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 marca 2002 r., P 9/01, OTK-A 2002, nr 2, poz. 14.

Wyrok Trybunał Konstytucyjnego z dnia 12 października 2007 r., SK 7/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 108.

Streszczenie: Każdy ma zagwarantowaną pomoc prawną w zakresie pomocy sądowej, co wynika wprost z regulacji ustawowych. Opracowanie niniejsze stanowi natomiast przedstawienie zakresu zastosowania nowej ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej – ustawy dotyczącej udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej w zakresie spraw przed sądowych, co stanowi niewątpliwie novum na gruncie prawa polskiego.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie w pierwszej kolejności zakresu przedmiotowego komentowanej ustawy, a zatem omówienie rodzajów spraw, które mieszczą się w pojęciu nieodpłatnej pomocy prawnej, jak również zamkniętego katalogu spraw, które nie należą do jej zakresu. Przechodząc do przedstawienia zakresu podmiotowego ustawy, określono krąg podmiotów zarówno uprawnionych do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej, jak również szereg podmiotów uprawnionych do jej świadczenia. Poza ww. kryteriami przedmiotowymi i podmiotowymi

nieodpłatnej pomocy prawnej jej elementem składowym są zasady jej świadczenia oraz sposób wykonania przez powiat zadania związanego z udzielaniem takiej pomocy, co stanowi przedmiot zainteresowania w dalszej części publikacji.

Słowa kluczowe: nieodpłatna pomoc prawna, pomoc społeczna, adwokat, radca prawny, powiat, porozumienie, organizacje pozarządowe

THE SCOPE OF LEGAL REGULATION OF FREE LEGAL SUPPORT

Summary: Everyone shall be guaranteed legal assistance in the field of legal support, which follows directly from the statutory regulations. This publication presents an implementation of the scope of the new Act of 5th August 2015 for free legal support and legal education – a regulation on the provision of free legal assistance in pre-court matters, which is undoubtedly a novelty in the Polish law. The aim of this publication is first to present the subjective scope of the Act and, therefore, to discuss the types of cases that fall within the concept of free legal support, as well as a closed list of matters that do not fall within its scope. Moving on to the presentation of the subjective scope of the Act, the group of entities both entitled to obtain free legal assistance, as well as a number of entities authorized to provide it has been defined. Apart from the objective and subjective criteria of free legal support mentioned above, its component stands for the rules for its providing and the way of performing by the county the task which is associated with such assistance, what is of interest in the rest of the publication.

Keywords: free legal support, social support, counsellor, solicitor, county, agreement, non-governmental organizations